

Галина Швецова-Водка,

професор Рівненського державного гуманітарного університету,
д-р іст. наук

Місце бібліології в системі наукового знання

У статті бібліологія розглядається як комплекс наукових дисциплін, складовими якого є книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство, бібліософія та ін. Показано зв'язок бібліології з дисциплінами документологічного комплексу. Уточнюється сучасний зміст поняття «книгознавство».

К л ю ч о в і с л о в а: бібліологія, книгознавство, бібліософія, документологія.

In the article the ideas of sciences, devoted to research of book business, are analyzed. Modern maintenance of concept «book science» is specified. It is suggested to consider bibliology as a complex of scientific disciplines, the constituents of which are book science, library science, bibliography science, bibliosophia and other. Connection of bibliology with disciplines of documentology complex is shown.

К е у в о р д s: bibliology, book science, bibliosophia, documentology.

Вітчизняна наука про книгу та книжкову справу має назву «книгознавство». Термін «бібліологія» теж позначає «комплексну науку про книгу», тобто є синонімом книгознавства, але сучасні книгознавці вважають його синонімом застарілим, непридатним для вживання [7; 9]. Разом з тим обсяг знань, які охоплює поняття «книгознавство», є, на нашу думку, недостатньо чітким.

Якщо спочатку книгознавство уявлялося його ідеологами як єдина комплексна наука, то з часом почали переважати тлумачення книгознавства як комплексу самостійних наук. Щоправда, окремі теоретики не розрізняють понять «комплексна наука» і «комплекс наук». Наприклад, Є. Л. Немировський в енциклопедичній статті в одному абзаці визначає книгознавство як «комплекс споріднених, тісно пов'язаних, відносно самостійних дисциплін т. зв. книгознавчого циклу», до якого входять наука про видавничу справу, наука про поліграфію, бібліополю, бібліотекознавство, бібліографознавство, а в іншому – як «комплексну суспільну науку про книгу і книжкову справу», яка «вивчає в історичному, сучасному і прогностичному аспектах письмові і поліграфічні форми семантичної інформації, методи її оброб-

лення, зберігання, пошуку і поширення і звертає особливу увагу на встановлення і теоретичне обґрунтування шляху інформації до споживача-читача» [9].

З розвитком уявлень про книгознавство як єдину науку або комплекс споріднених наук відбувається спочатку малопомітне, а згодом більш явне відособлення, відмежування від книгознавства, передусім, бібліотекознавства та бібліографознавства (бібліографії). Деякі книгознавці звинувачують саме фахівців з бібліотечної справи у прагненні відокремитися від книгознавства, вивести бібліотекознавство і бібліографознавство за його межі [17]. Ю. М. Столяров, реагуючи на статтю К. М. Сухокурова, відстоює концепцію взаємоперетину книгознавства, бібліотекознавства та бібліографознавства, вказуючи області подвійного, а то й потрійного збігу названих наук [16]. З положеннями, що висувуються вченим, можна було б погодитися, якби було точно сказано, що книгознавство не є комплексною наукою, яка охоплює, серед інших, і бібліотекознавство та бібліографознавство.

Виникає потреба у розгляді сучасного стану уявлень про книгознавство, його місце серед суміжних наук, що і є метою даної статті.

Важливу роль у формуванні уявлень про місце

тієї чи іншої наукової дисципліни у системі наук відіграє подання відповідних дисциплін у номенклатурі наукових спеціальностей. Як відомо, бібліотекознавство і бібліографія (пізніше – бібліографознавство) традиційно були однією спеціальністю, а книгознавство мало самостійний статус у комплексі філологічних наук. Враховуючи заявлену проблематику книгознавства і склад комплексу книгознавчих дисциплін, можна припустити, що книгознавство без бібліотекознавства і бібліографознавства було покликано вивчати редакційно-видавничу та книготорговельну справу, їх теорію, історію, сучасний стан.

Тлумачення книгознавства не стало яснішим і після того, як у переліку наукових спеціальностей його об'єднали з бібліотекознавством і бібліографознавством. Мабуть, такий перелік припускає, що кожна з названих дисциплін має самостійний статус, хоча у них є і щось спільне, що дає змогу об'єднати їх в одну наукову спеціальність, але без надання їй загальної назви.

Звернемо увагу на ще один аспект книгознавства: навчальний. У навчальних закладах, де готують бібліотекарів, традиційно читається дисципліна «Книгознавство та історія книги». При цьому в частині, яка називається «Вступ до книгознавства», викладаються питання загальної теорії книгознавства, однак дуже схематично, оскільки на неї відводиться мінімум часу. Повноцінною є частина історії книги, в якій, по суті, висвітлюється історія видавничої справи в різних століттях і країнах. Бібліотекознавство і бібліографознавство читаються в найбільшому обсязі і досить диференційовано, але за змістом у них дуже мало йдеться про зв'язок з теорією книгознавства; книгознавчими вважаються тільки розділи, в яких дається характеристика видань або літератури, бібліотечного фонду, стану документної бази у складі об'єкта бібліографії. Проблематика книгознавства в наукових дослідженнях відповідних навчальних закладів тлумачиться переважно як історія книговидавання.

У навчальних закладах, що готують організаторів редакційно-видавничої і книготорговельної справи, картина дещо інша. Українська академія друкарства (м. Львів) готує фахівців для видавничої справи та друкарства, які працюють у видавництвах, друкарнях, засобах масової інформації, книгарнях, рекламних організаціях, науководослідних установах та машинобудівних підприємствах тощо.

Факультет видавничо-поліграфічної, інфор-

маційної технології (колишній поліграфічний) випускає фахівців за напрямками «Видавничо-поліграфічна справа» і «Мистецтво».

Факультет комп'ютерної поліграфічної інженерії (колишній механічний), за напрямом «Інженерна механіка», готує фахівців за спеціальностями: «Поліграфічні машини і автоматизовані комплекси», «Машини і технологія пакування», «Технологія машинобудування». За напрямом «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології» на факультеті навчаються студенти за спеціальностями: «Автоматизоване управління технологічними процесами», «Комп'ютерно-інтегровані технологічні процеси і виробництва».

Підготовка фахівців на факультеті економіки і організації книжкової справи ведеться зі спеціальностей: «Економіка підприємства», «Облік і аудит», «Видавнича справа та редагування», «Реклама та зв'язки з громадськістю», «Товарознавство і торговельне підприємництво», «Маркетинг». Серед профільюючих кафедр: економіки підприємства та маркетингу у видавничо-поліграфічному комплексі, обліку і аудиту у видавничо-поліграфічному комплексі, видавничої справи та редагування, книгознавства та комерційної діяльності.

Кафедра книгознавства і комерційної діяльності (у минулому – книгознавства і організації книжкової торгівлі) опікується підготовкою фахівців з товарознавства і торговельного підприємництва. Студенти здобувають базову товарознавчу і підприємницьку освіту, а також спеціалізацію, зорієнтовану на книжковий ринок і книготоргівлю. У межах варіативного блоку студенти вивчають дисципліни: «Загальне книгознавство», «Історія книжкової справи», «Товарознавство книги», «Світовий книжковий ринок», «Маркетинг книготорговельного підприємства», «Реклама і пропаганда книги», «Соціологія книги і книжкового ринку» та ін. Випускникам, згідно з освітньо-кваліфікаційним рівнем підготовки, присвоюється кваліфікація: бакалавр з товарознавства і торговельного підприємництва, товарознавець; спеціаліст з товарознавства і комерційної діяльності.

Наукова робота кафедри книгознавства і комерційної діяльності спрямована на вивчення книги як соціокультурного явища, що справляє вплив на суспільні процеси, і як товару, котрий посідає важливе місце у ринковому середовищі держави.

Провідні напрями наукової роботи кафедри книгознавства і комерційної діяльності Української академії друкарства:

Історико-книгознавчі дослідження:

- історія книги і книжкової справи в Україні та за її межами;
- репертуар української книги;
- фахова періодика як джерело інформації про книгу і книгорозповсюдження;
- основні процеси, етапи та явища у розвитку національного книгознавства;
- персоналістика.

Книгознавство як системна наука про книгу та книжкову справу:

- теорія і методика сучасного книгознавства;
- читачезнавство, соціологія книги і читання;
- типологія книги і читання;
- книгознавство і суміжні дисципліни.

Товарознавство книги:

- дослідження і моделювання асортименту книжкових видань;
- товарознавчі властивості книги;
- якість і конкурентоспроможність книжкових видань.

Маркетинг і менеджмент у книжковій торгівлі:

- дослідження сучасного ринку книги (якісні та кількісні характеристики);
- дослідження засобів впливу на книжковий ринок (застосування всіх засобів маркетингових комунікацій – реклама, пропаганда, паблік рилейшнз, стимулювання збуту тощо);
- організація книжкового бізнесу;
- підготовка кадрів для торгівлі [19].

У Московському державному університеті друку ім. Івана Федорова на факультеті видавничої справи і журналістики випускники отримують спеціальності: 030901.65 «Видавнича справа і редактування» з кваліфікацією «фахівець книжкової справи»; 030903.65 «Книгорозповсюдження» з кваліфікацією «фахівець книжкової справи». Існують також напрями підготовки: 030900.62 «Книжкова справа» з кваліфікацією «бакалавр книжкової справи» і 030900.68 «Книжкова справа» з кваліфікацією «магістр книжкової справи» [10].

У «Переліку освітніх програм» факультету видавничої справи і журналістики стверджується, що «об'єктами професійної діяльності бакалавра з напрямку 030900.62 «Книжкова справа» є усі галузі книгознавства». Проте тут же дається уточнення: «Бакалавр книжкової справи, підготовлений до дослідження ринку книги, а також до практичної діяльності у сфері книговидавництва і книгорозповсюдження», ніяких інших галузей книгознавства не названо. Про магістра книжкової справи

сказано: «Основним видом професійної діяльності магістра книжкової справи є дослідницька діяльність, спрямована на вивчення ролі книги в інформаційному суспільстві, проблем книжкового ринку і читання в Росії і за кордоном, питань електронного книговидавництва» [10].

Якщо прийняти таке тлумачення книжкової справи і книгознавства, то зміст дисципліни «Книгознавство» в науковій спеціальності «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» стає зрозумілим: це наука лише про видавничу справу, поліграфію та книжкову торгівлю. З бібліотекознавством і бібліографознавством вона має лише декілька спільних проблем, а, отже, не може вважатися узагальнюючою наукою.

На наше переконання, справа не в тому, яку частину в бібліотекознавстві або в бібліографознавстві становлять питання, пов'язані з книгою (виданнями, літературою і т. п.). Головне, яке місце в системі наук посідають ці дисципліни. Якщо прийняти запропоновану нами структуру інформології – ноокомунікології – документології [22, с. 198; 23, с. 326], а останню розглядати як комплекс наук про документальну комунікацію, то в ній слід виокремити бібліологію як комплекс наук про книжкову комунікацію (чи про книжкову справу), що забезпечує створення і функціонування книги в суспільстві.

Щоб уникнути асоціацій з різними тлумаченнями книгознавства, окреслений комплекс наук краще назвати бібліологією. Цей термін ще з XVI ст. використовується в різних країнах для позначення комплексної науки про книгу [2; 7]. Після поширення в Росії терміна «книговедение», а в Україні – «книгознавство», він характеризується як застарілий. На наш погляд, цей термін можна повернути із забуття, тому що він є інтернаціональним, і в цьому його перевага.

«Книгознавство у широкому значенні» і «книгознавство у вузькому значенні» – небажані вирази, вони не можуть бути термінами. Це – один із аргументів за те, щоб «книгознавство у широкому значенні» перейменувати і назвати бібліологією. «Книгознавство у вузькому значенні» – занадто невизначене поняття, його можна застосовувати і до «загального книгознавства», що є загальною теорією книгознавства, і до комплексу, який включає лише едіціологію і бібліополістику. Едіціологією пропонуємо називати науку, що охоплює дослідження теорії, історії, організації і методики редакційно-видавничої справи [24; 21]; бібліополістикою – науку про теорію, історію, організацію і методику книжкової торгівлі (або книгорозповсюдження) [20]. Ос-

танній термін поряд з поняттям «бібліополія» вживає багато авторів, у тому числі Є. Л. Немировський» [9]. Метанауку бібліологічного комплексу краще назвати по-іншому, наприклад, бібліогнозія або бібліософія. Обидва ці терміни раніше вважалися синонімами бібліології, що позначають комплексну науку про книгу.

Бібліогнозію (від греч. *biblion* – книга і *gnosis* – знання) дослідники тлумачать як термін, тотожний терміну «книгознавство» або «бібліологія», а перекладають як «керівництво до пізнання книг». Фахівця в галузі бібліогнозії називають «бібліогност» [1].

Бібліософію (від грец. *biblion* – книга і *sophia* – знання, мудрість) Є. Л. Немировський характеризує теж як термін, що може слугувати для позначення комплексної науки про книгу [8]. Бібліотекар з Казахстану С. А. Тасибаєва обстоює ідею створення бібліософії як особливої філософії книги та бібліотечної справи, покликаної осмислювати феномен книги і феномен бібліотеки, їх вплив на суспільні процеси [18]. Інші автори теж дедалі частіше застосовують термін «бібліософія» [13]. Він нагадує «філософію книги», запропоновану колись М. М. Куфаєвим. Отже, вищесказане свідчить, що термін «бібліософія» може застосовуватися для позначення будь-якої бібліологічної науки. На нашу думку, бібліософія цілком може розглядатися як метанаука бібліологічного комплексу.

«Книгознавство» без бібліотекознавства і бібліографознавства – це теж комплексна дисципліна, яка складається тільки з едіціології і бібліополістики. Хоча сюди цілком логічно можна віднести ще й історію книги, адже вона, по суті, є історією видавничої справи. У такому разі книгознавство – це комплекс зовсім іншого обсягу і призначення, ніж бібліологія. Можливо, таким і буде книгознавство у XXI ст. Адже воно реально вже існує саме у такому вигляді.

Прибічникам «старої» концепції книгознавства як комплексної науки не залишається нічого іншого, як започаткувати новий етап її розвитку під назвою «бібліологія», щоб не пояснювати кожного разу, в якому значенні, в якому контексті застосовується термін «книгознавство».

Місце бібліології в системі наукового знання пропонується визначити в низці документологічних дисциплін, що входять, у свою чергу, до комплексу ноокомунікології (див. рис. 1). Серед документологічних дисциплін першочергове значення для бібліології має загальна теорія документології, яка повинна стати метатеорією документальної комунікації [14].

ІНФОРМОЛОГІЯ						
Теорія інформації	НООКОМУНІКОЛОГІЯ					Інформатика прикладна (чи комп'ютерна наука)
Математична теорія інформації	Технічна теорія інформації	ДОКУМЕНТОЛОГІЯ				
		Теорія соціальної інформації				
		Загальна теорія документології				
		Теорія журналістики (наука про підготовку документальної інформації)				
		Документознавство (наука про підготовку і функціонування документа)				
Архівознавство (наука про архівну справу)				Бібліологія (наука про книжкову справу)	Інформатика наукова (наука про науково-інформаційну діяльність)	

Рис. 1. Місце бібліології серед суміжних галузей знання

Структура бібліології визначається наявністю загальнобібліологічної дисципліни – бібліософії та низки спеціальних дисциплін (див. рис. 2).

ІНФОРМОЛОГІЯ												
НООКОМУНІКОЛОГІЯ												
ДОКУМЕНТОЛОГІЯ												
БІБЛІОЛОГІЯ												
Бібліософія					Спеціальна бібліологія							
Часткові дисципліни					Часткові дисципліни							
Теорія книги	Типологія книги	Культурологія книги	Методологія бібліології	та ін.	Історія книги	Мистецтвознавство книги	Едіціологія	Бібліополістика	Бібліотекознавство	Бібліографознавство	Читачезнавство	та ін.

Рис. 2. Підпорядкованість і структура бібліології

Бібліософія – це наукова дисципліна узагальнюючого характеру, яку раніше називали «загальною теорією книгознавства» (А. І. Барсук) або «загальним книгознавством» (А. О. Беловицька), метанаука для дисциплін бібліологічного комплексу, «метатеорія книгознавства», про необхідність якої говорить А. В. Соколов [15]. Вона повинна розглядати загальні бібліологічні проблеми, наприклад, ме-

тодологію бібліології. У межах бібліософії також мають бути представлені і традиційні напрями загального бібліологічного знання: теорія книги, типологія книги, новий напрям – культурологія книги, присвячена дослідженням книжкової культури. Обґрунтуванню поняття «книжкова культура» і визначенню перспектив її вивчення нині приділяється посилена увага [4; 3].

До спеціальних бібліологічних дисциплін ми відносимо вже відомі, охарактеризовані багатьма авторами: історію книги, едіціологію та бібліополістику, бібліотекознавство, бібліографознавство. Припускаємо, що історія книги, едіціологія і бібліополістика можуть бути об'єднані в книгознавство в новому його розумінні.

Окремими спеціальними бібліологічними дисциплінами, окрім «нового» книгознавства, бібліотекознавства і бібліографознавства, варто вважати також читачезнавство, мистецтвознавство книги. Перелік бібліологічних дисциплін може бути розширений (наприклад, за рахунок бібліофілознавства, книжкового пам'яткознавства [5]). Однак, у процесі диференціації наукового знання не завжди утворюються самостійні наукові дисципліни. Відомий книгознавець М. В. Рац зауважує: «наука – далеко не єдина форма існування розумового забезпечення (рефлексії), що автономізується для різного роду практик. А чим гірші навчальна дисципліна, система практичних знань, методика або техніка?» [12]. Так само і в бібліології відбувається диференціація наукового знання, але окремі напрями досліджень не завжди можна назвати науковою дисципліною.

Читачезнавство заслуговує на спеціальний розгляд. Багато авторів (наприклад, А. І. Барсук, Й. Є. Баренбаум, М. П. Сльніков) вважають науку про читача обов'язковим складником книгознавства. А. О. Беловицька виводить читачезнавство за межі книгознавства. М. В. Рац вважає, що такої наукової дисципліни взагалі не існує і пропонує у межах науки про книгу розвивати теорію читання. Водночас вивчення читача (чи покупця книг, користувача бібліотеки, споживача бібліографічної інформації) є загальновідомою науковою проблемою. Вона розглядається у відповідних бібліологічних дисциплінах. Значна кількість книгознавчих наукових публікацій присвячується саме психології і соціології читання і читача. Це засвідчує, що читачезнавство так чи інакше присутнє на полі бібліологічних досліджень.

Щось аналогічне відбувається з економікою книги і статистикою друку. Обидві ці дисципліни колись

фігурували у колі книгознавчих (бібліологічних) дисциплін. Останнім часом їх уже не розглядають як самостійні науки, а тлумачать як напрями досліджень у теоріях видавничої справи, книжкової торгівлі, бібліотечної справи.

Отже, між окремими бібліологічними науковими дисциплінами існують найрізноманітні взаємоперетинання: подвійне, потрійне і навіть більше. Це означає, що окремі проблеми відповідної галузі діяльності можуть вивчатися і вирішуватися різними науками, виходячи із власного предмета.

Проблеми ж бібліософії повинні розглядатися в усіх бібліологічних дисциплінах. Адже немає і не буде якихось сторонніх «бібліософів», окрім фахівців усіх бібліологічних дисциплін. Так само представники бібліології можуть (і повинні) брати участь у розробленні проблем документології, ноокомунікології і інформології, оскільки бібліологічні дисципліни існують у межах відповідних наукових комплексів. А. В. Соколов має рацію, коли стверджує, що «розвиток наукових знань призводить до формування циклів (комплексів) наукових дисциплін», і що «некомплексних наук взагалі не буває» [15]. Це означає, що слід усвідомити місце відповідної дисципліни в тому або іншому комплексі наукових знань і сприяти його перетворенню на структуровану систему шляхом формування метатеорії, яка логічно організовує зміст відповідного циклу.

Вчений, котрий пише про загальні проблеми документології, про теорію документа, виступає як документолог. Якщо він досліджує проблеми бібліософії (тобто загальні проблеми бібліології), то його можна назвати бібліософом. Якщо він опікується тематикою спеціальної бібліологічної дисципліни, тоді він є представник цієї дисципліни (наприклад, бібліотекознавець, бібліографознавець). Усе вищесказане не заважає йому виступати комунікологом, якщо він розглядає проблеми теорії комунікації, або інформологом, якщо він досліджує, наприклад, природу інформації. Немає ніяких «чистих» інформологів, документологів, бібліософів, котрі візьмуться за вирішення наших проблем. Ними повинні стати або вже стали представники конкретних бібліологічних дисциплін.

Викладені уявлення про місце бібліології в системі наукового знання, про структуру бібліологічного комплексу, на наш погляд, не суперечать розробленій іншими авторами загальній теорії книгознавства в широкому її розумінні. Проте, серед нас є й такі науковці, котрі не погоджуються із запропонованим підходом. Вони вважають «небезпечною тенденцією» розвиток документології та

розгляд книги як виду документа. На жаль, чіткої аргументації щодо такої небезпеки, окрім голослівного звинувачення в «маніпуляції цитатами» [6], не було наведено. Не зрозуміло, чому підтвердження тих або інших тез посиланнями на їх авторів вважається «маніпуляцією», і що саме той чи інший автор вважає «історично сталими уявленнями про те, що є книга, а що є документ». Хотілося б побачити посилання на джерела, в яких без всяких дискусій визначається, що є книга, а що – документ.

Зважаючи на дискусійність понять «комплекс наук» і «комплексна наука», уточнимо нашу позицію. Ми переконані, що окремі науки бібліологічного комплексу можна розглядати не лише у рамках бібліології, але й в інших комплексах (чи циклах). Наприклад, у комплексі історичних наук, або психологічних, педагогічних, культурологічних і т. д. Все залежить від предмета дослідження і зв'язку його з іншими науками відповідного циклу. Тому немає і не може бути фіксованої раз і назавжди структури наукового знання і місця в ньому тієї або іншої дисципліни. Пропонований нами підхід ґрунтується на теорії соціальної інформаційної комунікації, але, звичайно, можуть бути й інші бачення цієї проблеми.

Список використаних джерел

1. Библиогнозия [Электронный ресурс]. – URL : http://dic.academic.ru/dic.nsf/brokgauz_efron/12830 (дата обращения: 04.12.12). – Загл. с экрана.
2. Библиология [Электронный ресурс]. – URL : <http://redkayakniga.ru/knigovedenie/item/f00/s00/e0000209/index.shtml> (дата обращения: 04.12.12). – Загл. с экрана.
3. Васильев В. И. Библиография и книжная культура: эволюция взаимосвязей / В. И. Васильев, М. А. Ермолаева // Библиография. – 2010. – № 6. – С. 29–34.
4. Ермолаева М. А. Наука о книге: современное состояние и перспективы развития : (по материалам XII Междунар. науч. конф. по пробл. книговедения «Наука о книге. Традиции и инновации») / М. А. Ермолаева // Книга : исслед. и материалы. – М. : Наука, 2009. – Сб. 91/І-ІІ. – С. 50–62.
5. Ковальчук Г. Книжкове пам'яткознавство як нова історико-книгознавча дисципліна / Г. Ковальчук // Книга в сучасній культурі України : хрестоматія / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. У 2 т. – Біла Церква : Вид. Пшонківський О. В., 2011. – Т. 1. – С. 153–156.
6. Лютов С. Н. Наука о книге в начале XXI в. : время компромиссов / С. Н. Лютов // Берковские чтения. Книжная культура в контексте международных контактов, 2011 / Междунар. ассоциация акад. наук; Совет по книгоизданию. – М. : Наука : Фонд «Кн. культура», 2011. – С. 220–223.
7. Немировский Е. Л. Библиология / Е. Л. Немировский // Книга : энцикл. – М. : Больш. рос. энцикл., 1999. – С. 77.
8. Немировский Е. Л. Библиософия / Е. Л. Немировский // Книга : энцикл. – М. : Больш. рос. энцикл., 1999. – С. 78.
9. Немировский Е. Л. Книговедение / Е. Л. Немировский // Книга : энцикл. – М. : Больш. рос. энцикл., 1999. – С. 304–309.
10. Перечень образовательных программ [Московского государственного университета печати] [Электронный ресурс]. – URL : <http://mgup.ru/article/686> (дата обращения: 04.12.12). – Загл. с экрана.
11. Программа-минимум кандидатского экзамена по специальности 05.25.03 – «Библиотечноеведение, библиографоведение и книговедение» по историческим, педагогическим и филологическим наукам // Столяров Ю. Н. Библиотечноеведение, библиографоведение и книговедение как единая научная специальность : полный курс лекций для аспирантов и соискателей по типовой программе канд. минимума : учеб. пособие для аспирантов и соискателей по спец. 05.25.03 Библиотечноеведение, библиографоведение и книговедение / Ю. Н. Столяров. – Орел : Орлов. гос. ин-т искусств и культуры, 2007. – С. 257–262.
12. Рац М. В. К вопросу о составе и структуре науки о книге / М. В. Рац // Книга : исслед. и материалы. – М. : Наука, 2009. – Сб. 91/І-ІІ. – С. 41.
13. Рзу А. А. Письменность как путь познания человеческого бытия (библиософия) : введение в библиософию // Вест. Библ. Ассамблеи Евразии. – 2007. – № 2. – С. 66–72.
14. Соколов А. В. Документология как метатеория документной коммуникации / А. В. Соколов // Книга : исслед. и материалы. – М. : Наука, 2009. – Сб. 91/І-ІІ. – С. 43–49.
15. Соколов А. В. Многомерная структура книговедческого знания / А. В. Соколов // Книга : исслед. и материалы. – М. : Наука, 2012. – Сб. 98/99. – С. 13–29.
16. Столяров Ю. Н. Методологические проблемы книговедения : (Отклик на статью К. М. Сухорукова. Вместе или порознь : о теории и практике книговедения) / Ю. Н. Столяров // Книга : исслед. и материалы. – М. : Наука, 2012. – Сб. 98/99. – С. 30–48.
17. Сухоруков К. М. Вместе или порознь : о теории и практике книговедения / К. М. Сухоруков // Книга : исслед. и материалы. – М. : Наука, 2012. – Сб. 95. – С. 5–11.
18. Тасыбаева С. Идём в библиотеку! [Электронный ресурс] / С. Тасыбаева. – URL : http://megapolis.kz/art/Svetlana_TASIBAEVA_Idyom_v_biblioteku (дата обращения : 04.01.13). – Загл. с экрана.
19. Українська академія друкарства [Електронний ресурс] : сайт. – Режим доступу : <http://www.uad.lviv.ua/> (дата звернення : 06.04.13). – Назва з екрана.
20. Шатрова М. Бібліополістика як книгознавча дисципліна / Марина Шатрова // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Ін-т держ. упр. – К. : [Четверта хвиля], 2012. – Вип. 6. – С. 119–123.
21. Шатрова М. Б. Едіціологія – дисципліна книгознавчого циклу / М. Б. Шатрова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2011. – № 3. – С. 59–62.
22. Швецова-Водка Г. М. Документознавство : навч.

- посіб. / Г. М. Швецова-Водка. – К. : Знання, 2007. – 398 с. – (Серія «Вища освіта ХХІ ст.»).
23. *Швецова-Водка Г. Н.* Документ в свете ноокоммунологии : науч.-практ. пособие / Г. Н. Швецова-Водка. – М. : Информ. центр сотрудничества «Литера», 2010. – 381 с. – (Серия «Современная библиотека» ; вып. 65).
24. *Швецова-Водка Г. Н.* Единство библиотековедения, библиографоведения и книговедения восстановлено! / Г. Н. Швецова-Водка // Книга : исслед. и материалы. – Орел : Орлов. гос. ин-т искусств и культуры, 2007. – 266 с.
- алы. – 2008. – Сб. 89/І-ІІ. – С. 308–313. – Рец. на кн. : *Столяров Ю. Н.* Библиоковедение, библиографоведение и книговедение как единая научная специальность : полный курс лекций для аспирантов и соискателей по новой программе канд. минимума : учеб. пособие для аспирантов и соискателей по спец. 05.25.03 Библиоковедение, библиографоведение и книговедение / Ю. Н. Столяров. – Орел : Орлов. гос. ин-т искусств и культуры, 2007. – 266 с.